

Het vak 'project' in het beroepsonderwijs

In het kader van de experimentele vernieuwingen in het beroepssecundair onderwijs kan het leervak 'project' in het lessentabel van de tweede en de derde graad opgenomen worden.

De meest recente modaliteiten voor het organiseren van het vak 'project' vinden we in de ministeriële omzendbrief S.O.Z. (85) 1.

Elementen van de administratieve situatie

Een aantal vakken uit de bestaande lessentabel worden gegroepeerd door toevoeging van de term 'project'. De oorspronkelijke vakken behouden hun gebruikelijke classificatie met daaraan verbonden administratieve toepassingen.

Het aantal lesuren dat men onder het leervak project kan groeperen bedraagt in de tweede graad tien lesuren en in de derde graad acht lesuren. In deze projecturen moeten steeds de lesuren 'algemene vakken' en de V.S.O. vakken uit de gemeenschappelijke vorming worden opgenomen. Bijzondere vakken, godsdienst en zedenleer komen voor het vak project op dit ogenblik niet in aanmerking. Naast de vakken uit de gemeenschappelijke vorming kunnen nog uit het fundamenteel of optioneel gedeelte de lesuren 'algemene vakken, technische vakken, het theoretisch gedeelte van de technische vakken en beroepspraktijk, en de V.S.O. vakken' in het vak 'project' opgenomen worden.

Het vak project splitst steeds op zestien leerlingen voor twee groepen en verder per volledige schijf van vijftien leerlingen. Deze splitsingsnorm wordt toegepast op het totaal aantal leerlingen per leerjaar voor wat de lesuren project van de gemeenschappelijke vorming betreft. Voor de lesuren project van het optioneel gedeelte wordt de splitsingsnorm van zestien toegepast voor elke optie afzonderlijk.

Met in achtnaam van de bekwaamheidsbewijzen voor de technische vakken kunnen leerkrachten worden belast met lesuren van het vak project binnen hun gewone opdracht. Daardoor wordt het mogelijk dat leerkrachten andere vakken onderwijzen of begeleiden dan die van hun specialiteit, en dat ze volgens de splitsingsmogelijkheden met meerdere aan één klas lesgeven of erbij aanwezig zijn.

De lesuren project uit de gemeenschappelijke vorming mogen aan ten hoogste twee leerkrachten worden toegewezen.

In het leerjaar waar het vak project voor het eerst wordt toegepast kan elke leerkracht één uur bijscholing toegewezen krijgen.

Daarenboven moeten minimum twee wekelijkse lestijden per graad voorzien worden voor interne pedagogische begelei-

ding, vanaf het schooljaar dat het vak project in een graad wordt ingevoerd.

Pedagogische en didactische aspiraties

Het is de bedoeling dat het vak 'project' de basisverwachting van de vernieuwing in het beroepsonderwijs zou doortrekken zoals ze reeds in de eerste graad beoogd wordt. Men wil vertrekken vanuit het individu en daar een grotere persoonlijke motivatie en inzet voor leerinhouden en vormingsprocessen op gang brengen.

Deze betrachting wordt gedragen door o.m. vier grote peilers, nl. :

- differentiatie en individualisatie
- vakkenintegratie
- een beperkt aantal leerkrachten-begeleiders
- kleine klasgroepen.

EEN KLEINE KLASGROEP

Binnen het vak project kan men werken met kleinere groepen of een klasgroep vormen met meerdere begeleiders (leerkrachten), vermits de splitsingsnorm zestien leerlingen bedraagt. In een kleine groep komen de individuele leerlingen meer en beter aan bod, en kan de leerkracht beter aan individuele begeleiding doen. In een kleine groep kan men ook beter de groepsdynamica volgen en begeleiden.

EEN BEPERKT AANTAL BEGELEIDENDE LEERKRACHTEN

Wanneer de leerlingen vele uren per week met dezelfde leerkrachten kunnen samenwerken, creëert dit onvermijdelijk een werk- en vertrouwensrelatie.

Toch is het niet wenselijk dat elke leerkracht met 'zijn' klein groepje werkt. Het is beter dat de begeleiding van een groep van meer dan zestien leerlingen verdubbeld wordt, zodoende dat er minstens twee begeleiders-leerkrachten konstant in de groep aanwezig zijn. Het gaat in het vak project immers niet alleen om een vakopleiding, maar vooral om een vakkundige begeleiding van de persoonlijke en de sociale groeiprocessen. En wie zich waagt aan de persoonlijkheidsontwikkeling van anderen via observatie, gesprekken en samenwerking, en hierbij ook nog evaluaties schriftelijk moet rapporteren, heeft nood aan een continue gesprekspartner-collega die samen dezelfde realiteit beleeft op hetzelfde ogenblik.

VAKKENINTEGRATIE

Het is duidelijk dat de konkrete doelstellingen, inhouden, materialen, werkvormen en evaluaties aangepast worden aan de konkrete situatie van de klasgroep, en dat men daarbij andere accenten legt in de tweede dan in de derde graad. Vermits men vertrekt vanuit de huidige en toekomstige leefwereld van de leerling in zijn totaliteit, bevordert het ook de groei van de leerling in al zijn aspecten ; zodat volgens de klassieke omschrijving, het motorische, het affektieve en het cognitieve reëel, evenwichtig en tegelijkertijd aan bod moeten komen binnen elke verwerkingséénheid van elk thema. De theoretische ontleding en zingeving moet gebaseerd zijn op een praktische vormgeving van een konkrete, zinvolle en realistische situatie of inhoud. De kunstmatige opsplitsing van de realiteit volgens het klassieke lessen- en vakkenpatroon valt weg. Het feit dat men bij de leerlingen kan werken in blokken, geeft een totaal andere werking en samenwerking, dan in de één- of tweeuur leervakken en leerkrachten. Het is evident dat die éénheidsbeleving door en voor de leerlingen maar kan bereikt worden in de mate dat elke leerkracht 'zijn' vak gaat verlaten en zelf vanuit de dagelijkse realiteit vakoverschrijdend gaat werken en denken.

DIFFERENTIATIE EN INDIVIDUALISATIE

Voor de leerling valt én de opsplitsing van de werktijd in stukken van vijftig minuten, én de opsplitsing van de inhoud in vakonderdelen totaal weg. Zo komt het gegeven grotendeels volgens een eigen ritme en een eigen schema worden doorlopen, en kan het thema tot een samenhangend geheel worden verwerkt vanuit een zinvolle evidentie. Niet alle leerlingen moeten op hetzelfde moment aan dezelfde opdracht of onderwerp werken. De projectwerking laat een permant overleg met de leerling toe, waardoor deze vat krijgt op zijn eigen leerproces en -resultaten, en waardoor de leerkracht zijn begeleiding voortdurend kan aanpassen. Het onderling overleg is helpend en oriënterend naar zelfevaluatie. Het stimuleert dan ook de leerling om zelf te ontdekken en te kiezen. Bij projectwerk voltrekt zich een autonoom proces, enerzijds op het ritme van de individuele leerling ; anderzijds ook bepaald door de groep. Hierbij fungeert de leerkracht als individuele en groepsleider. Het vraagt dan ook een totaal engagement van de leerkracht in zijn rol van medeparticipant en begeleider. De leerkracht is begeleidend-in-samenwerking met leerlingen en collega's. Van leerkrachten project wordt in die context verwacht dat ze allerlei werkvormen en taken soepel kunnen hanteren om de inhouden actief te verwerken.

Een concrete structurele en organisatorische omkadering

De ideeën over het vak 'project' in dit artikel zijn neergeschreven vanuit de effectieve uitbouw van tien uren project in de tweede graad en acht uren project in de derde graad.

In de tweede graad betekent dit een integratie van zes uren uit de gemeenschappelijke vorming en vier uren uit het optioneel gedeelte.

In de derde graad hebben we een integratie van vier uren uit de gemeenschappelijke vorming en vier uren uit de gemeenschappelijke vorming en vier uren uit de bijzondere optie. De projecturen zijn gegroepeerd op één volledige dag in de derde graad ; en in de tweede graad in blokken van twee halve dagen en nog een blok van twee uren.

Per jaar is er een interne pedagogische begeleider aangesteld die de pedagogische en organisatorische begeleiding van dat jaar op zich neemt en die daarnaast zoveel mogelijk projecturen heeft in één klas.

Per klas zijn er altijd minstens twee begeleiders, waarbij gestreefd wordt naar een complementariteit in de opleiding en/of de capaciteiten. Vermits er verschillende klassen en afdelingen zijn, ontstaat er quasi automatisch per leerjaar een team dat samengesteld is uit leerkrachten van verschillende disciplines. Vanuit dit gegeven kan een thema onder de begeleiding van de interne pedagogische begeleider interdisciplinair en vakoverschrijdend uitgewerkt worden in de mate dat men wil werken vanuit een concrete realiteit en inhoud, los van 'zijn' vak.

Elke week wordt er immers per leerjaar een werknamiddag voorzien voor al de leerkrachten project van het desbetreffende leerjaar.

Op deze werknamiddagen worden er gezamenlijke punten voor dat leerjaar besproken die gelden voor alle groepen, en/of worden er voor elke klasgroep specifieke inhouden en activiteiten voorbereid.

De elementen die in de gezamenlijke vergadering onder leiding van pedagogische begeleid(st)er aan bod komen zijn o.m. :

- de doelstellingen van het project in het kader van de algemene doelstellingen van het leerjaar en de optie.
- het bepalen van het thema en de uitwerking ervan.
- de evaluatie van de doelstellingen bespreken.
- verwerkingsvormen bespreken en eventueel inoefenen.
- de planning en de praktische organisatie.

Voor elke klasgroep werken de begeleidende leerkrachten aan specifieke doelstellingen, inhouden en verwerkingsvormen van het thema.

Naast de specifieke aanpak van het thema met hun klasgroep is het ook de bedoeling dat de begeleidende leerkrachten het onderwerp 'uitdiepen' in de richting van de beroepsop-

leiding. Beide aspecten zijn vaak een moeizaam en moeilijk gebeuren voor de begeleidende leerkrachten : niet elke klasgroep vindt zich evengoed in elk gezamenlijk thema, en niet bij elk thema is de band met de praktijk van de beroepsopleiding direct duidelijk. Het thema en de uitwerking ervan wordt immers bepaald door aan de ene kant de interesse en de leefwereld van die leeftijd en leefgroep, en aan de andere kant het nuttige en bruikbare voor hun huidige en toekomstige persoonlijke, sociale en maatschappelijke situatie. Wat interessant, zinnig, nuttig en bruikbaar is, kan maar in een kritische discussie door de betrokken leerkrachten uitgemaakt worden in de mate dat deze leerkrachten elkaar kunnen en durven bevragen. Anderzijds is het ook zo dat we onszelf als leerkrachten leer- en groeikansen moeten gunnen in de keuze en de uitwerking van een thema. In een beginstadium is het normaal dat men veel tijd en energie besteedt aan het verzamelen van inhoud en aan de nog schoolse en hoofdzakelijk verbale verwerking van het thema. Later krijgt men meer ruimte en aandacht voor andere pedagogische en didactische leeractiviteiten.

Het is voor de begeleidende leerkrachten verder een hele opgave om in de intensiteit van de klas- en activiteitenbegeleiding, notities te maken van de permanente procesevaluatie. Na elk thema komt er een uitvoerig uitgeschreven evaluatie op het rapport bij het vak 'project', zonder dat de opgeslorpte vakken vermeld worden.

Toekomstperspectieven voor het vak 'project'

De bedoeling van de vernieuwing in het beroepsonderwijs is de leerlingen confronteren met een zinvolle en geïntegreerde levensrealiteit. De integratie van enkele algemene vakken uit de gemeenschappelijke vorming is een eerste stap in de richting van een samenhangend geheel. Wanneer men echter op dit niveau te lang blijft werken, dan dreigt dit 'nieuwe vak' even geïsoleerd en kansloos te worden als de klassieke vakken die het moet vervangen.

Een projectwerking met hoger geschetste aspiraties vraagt naar een grotere éénheid en integratie dan de integratie van enkele theoretische vakken in het vak projekt. We hebben nu al de wettelijke mogelijkheid om optionele vakken in het project op te nemen. Om aan de bedoelingen te beantwoorden moeten we deze kans ten volle benutten. Zeker in de derde graad moeten vakken uit de bijzondere optie opgenomen worden in de uitbouw van het onderwerp of thema. Beter nog : de beroepsvoorbereidende activiteiten en opleiding moeten gesitueerd worden in het persoonlijk, sociaal en maatschappelijk kader. Die éénheid moet zeker te realiseren zijn in een kwalifikatieopdracht, die enkele weken

in beslag neemt. Het zou toch absurd zijn dat men bij zo'n eind- en syntheseopdracht voor elk vak afzonderlijk zijn eigen testen of toetsen zou afnemen. De leerling moet in staat zijn om een konkrete beroeps- en leefsituatie in al haar aspecten zelfstandig en op een persoonlijke manier te verwerken en te bespreken.

In de richting van de zojuist geschetste éénheid kunnen nu al stappen gezet worden door ten minste één uur van de vakken lichamelijke opvoeding, godsdienst en zedenleer in de projecturen op te nemen.

Waarom lichamelijke opvoeding in het vak project opnemen? Lichaamsbeleving, -houding, -expressie zit verweven in elke veelzijdige activiteit. En het element sport en ontspanning is naast een individuele waarde, vooral een groepsvormende activiteit.

Waarom godsdienst of zedenleer in het vak project opnemen? Wie gelooft dat elke menselijke activiteit of situatie een morele dimensie heeft, m.a.w. gevolgen heeft voor mezelf en de samenleving, en dat in die werkelijkheid ook het religieuze geënt is, kan dit niet samenbrengen in twee uurtjes apart van de rest (van een thema). L.O. en godsdienst of zedenleer staan als 'bijzondere vakken' apart; zelfs op de lessentabel. Het is toch wel bijzonder eigenaardig dat lichaam, psyche en geest apart geplaatst worden, daar waar ze in het echte leven niet te scheiden vallen. In de mate dat het ook hier weer niet gedragen is door boekenwijsheid of herleid wordt tot de kennis van vakinhouden en technieken, maar deel uitmaakt van een doorsnee dagelijkse activiteit, kan iedere leerkracht dit lichamelijk, ethisch en religieus beleven begeleiden. Daarbij zullen de leerkrachten - zoals op al de andere gebieden - op bepaalde momenten te raden gaan bij elkaar en bij collega's die vanuit hun specifieke opleiding of bezigheid hierbij meer aanwijzingen en informatie kunnen geven.

Men moet ten slotte met de tijd van de projecturen soepel kunnen omgaan in functie van de individuele behoeften en klasnoden.

Decupere Achille, Leerkracht project en I.P.B.'er, Schrieksebaan 59A, 2850 Keerbergen.